

НАПРЯМ 7. КРИМСЬКОТАТАРСЬКА МОВА: СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-68>

Підвойний В. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри тюркології*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

«ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО КРИМУ»: МЕТОДИЧНІ ТА ПРОЦЕДУРНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЛІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Начальна дисципліна (НД) «Лінгвокраїнознавство Криму» – одна з основних дисциплін освітніх програм, які профілюють спеціальність «Кримськотатарська мова та література» з подальшим пролонгуванням на кваліфікацію / професію «викладач, перекладач з кримськотатарської мови». Зазначена НД має міждисциплінарний характер, що синтезує лінгвістичний, культурологічний історичний та етнологічний контент. Базова візія НД – експлікація взаємозв'язку мови з культурним ландшафтом Криму, багатомовністю регіону та історичною пам'яттю етнічних груп, які споконвічно заселяли півострів. У навчальному процесі НД профілює не лише мовну компетентність, а й культурну чутливість, здатність інтерпретувати прецедентні тексти й практики в соціокультурному контексті кримськотатарського народу.

Попри тривалу традицію концептуалізації і верифікований набір методів викладання навчального контенту концептуалізація ОК 08 потребує значної деталізації. У цьому контексті Крим постає унікальним об'єктом дослідження, адже його мовний і культурний простір формувалася в умовах тривалої поліетнічної та поліконфесійної взаємодії.

Викладання НД у закладах вищої освіти України актуалізується потребою збереження та осмислення кримськотатарської культурної спадщини, а також формування цілісного уявлення про Крим як компоненти українського історико-культурного простору. Водночас цей процес супроводжується низкою проблем, що потребують наукового осмислення і методологічного втручання.

Лінгвокраїнознавчий підхід ґрунтується на ідеї відображення національно-культурної специфіки у мовних одиницях різних рівнів – лексичного, фразеологічного, текстологічного та дискурсивного. Для «кримського» матеріалу особливо важливими є поняття мовної картини світу, культурного коду, символіки топонімів, етнолексики та релігійної термінології.

Кримськотатарська мова в цьому аспекті виступає не лише об'єктом лінгвістичного аналізу, а й носієм колективної пам'яті, традицій та історичного досвіду корінного народу Криму. Саме тому НД «Лінгвокраїнознавство Криму» має виразний гуманітарний і ціннісний вимір і перспективний вектор для мови, що має статус загроженої. Значний потенціал має аналізована дисципліна для профілювання додаткової професії – країнознавець.

Актуальною проблемою є фрагментарність і відсутність систематизованої навчально-методичної бази. Значна частина матеріалів має дифузний характер, зосереджена в різних архівних фондах України, фольклорних збірниках, рукописних джерелах, функціонує у форматі усних наративів (текст залишається базовою одиницею лінгвокраїнознавчого аналізу) [1]. Це ускладнює підготовку стандартизованих курсів і моделює додаткові виклики для адміністраторів курсу. Відсутність цілісної концепції НД, політизованість об'єкта, різнографічні системи письма, якими користуються носії кримськотатарської мови у різних регіонах, схематичність документального опис території анексованої території профілюють низку методологічних проблем і профілюють фрагментарне сприйняття матеріалу студентами. Сучасний статус Криму зумовлює високу чутливість теми, що впливає на академічний дискурс [2]. Викладачеві необхідно поєднувати наукову об'єктивність із дотриманням етичних принципів та уникати спрощених або ідеологізованих інтерпретацій.

Перспективним проектом, на нашу думку, може стати «Лінгвокраїнознавчий словник-довідник Криму» [3], характерною методологічною ознакою детермінується міждисциплінарність із детальним культурологічним та історичним коментуванням. Потенційно релевантними можуть бути автентичні тексти фольклору, мемуаристики, публіцистики, усної історії, які необхідно перекласти українською мовою [4].

Досвід викладання окресленої НД свідчить про високий рівень результативності використання групового студентського проєкту («Хронологічна таблиця кримських ханів», «Лінгвістичний ландшафт Криму», «Кримська топоніміка», «Етнокультурна специфіка кримськотатарської лексики».)

НД «Лінгвокраїнознавство Криму» залишається важливим вектором підготовки майбутніх кримотатарознавців, адже саме цей курс моделює платформу для адекватної рецепції мовно-культурної специфіки регіону та ролі кримськотатарського народу в історії України. Базовими проблемами викладання пов'язані з тотальною відсутністю хрестоматійних джерел, методологічною лакунарністю та міждисциплінарними викликами. Їх подолання можливе за умови міжуніверситетської дискусії щодо долі і перспектив НД, перманентне оновлення навчальних кластерів, активного використання автентичних матеріалів і розвитку міждисциплінарної співпраці.

Література:

1. Гуменюк О. М. Кримськотатарський пісенний фольклор. Любовна лірика. Київ : ІМФЕ МР, 2020. 295 с.
2. Сходознавство і візантологія в Україні в іменах: біобібліогр. слов. / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2011. 260 с.
3. Підвойний В. Турецька Республіка: топонімічний словник-довідник. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2025. 135 с.
4. Підвойний В. Українська тюркологія : хрестоматія. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2025. 377 с.